

Copyright foto

Leerstoelgroep Filosofie en Dier-Ethiek Wageningen:

'Vermenselijking van dieren funest voor kippen'

De pluimveehouderij wordt regelmatig voorgeschoteld dat zij dieronvriendelijk en onethisch te werk gaat. Zo was de campagne over de zogenaamde 'plofkip' van Wakker Dier zeer succesvol en gaan de dierenwelzijnsorganisaties steeds een stapje verder met vaak emotionele argumenten en beelden. Het dier wordt steeds meer vermenselijkt en de veehouder meer en meer gedemoniseerd. Volgens Bart Gremmen, Wageningse professor Ethics in Life Sciences, staat éénding vast: „Het eten van dierlijke producten gaat altijd gepaard met dierenleed.”

Weliswaar geen voorbeeld uit de pluimveehouderij, maar recentelijk kwam Varkens in Nood met een illustratie van een moeder in een kraamstal met vier baby's en het onderschrift: 'Hier wil geen moeder liggen'. De dierenwelzijnsorganisatie heeft een punt als het om de uitval van biggen gaat. De sector weet al jaren dat het uitvalpercentage

omlaag moet. „De illustratie is niet alleen erg smakeloos”, zegt Bart Gremmen, Wageningse professor Ethics in Life Sciences. „Het leidt ook af van de discussie.” Daarmee raakt de professor een belangrijke kwestie want de Varkens in Nood-illustratie geeft een surrealistisch beeld van de werkelijkheid om emotie op te wekken. Datzelfde gebeurde

met de plofkip. In de ogen van veel dierenwelzijnsorganisaties is dat terecht. Zij zien wandaden en dan is elk middel geaccepteerd. De veehouder vindt het onterecht. Hij heeft al zoveel stappen richting dierwelzijn gemaakt en tegelijkertijd is zijn kostprijs afgeknepen. Bovendien is een varken of kip geen mens, zullen veel veehouders redene-

De Rondeelstal is een mooi voorbeeld van hoe je dierwelzijn en productie met elkaar kunt koppelen.

ren. Naast het plaatje van Varkens in Nood kun je een ander beeld laten zien: de Hongerwinter van 1944. Nooit meer honger was het Mansholt-credo na de oorlog en de landbouw wordt nu geconfronteerd met haar eigen succes. „Het einde van het Mansholt-tijdperk is bereikt”, zegt Gremmen. De maatschappij werpt zich nu op andere prioriteiten, waaronder de ethiek over het houden van dieren en eten van vlees.

De subjectieve tegenstellingen staan een echte discussie in de weg. Een veganist zal altijd vinden dat het houden van dieren in strijd is met zijn normen en waarden. De vleeseter en veehouder zullen zeggen dat de mens het recht heeft om dieren te houden voor voedsel. De objectieve discussie over ethiek moet dus niet gevoerd worden vanuit de mens, maar vanuit het dier. Dat vraagt om een wetenschappelijk benadering en in Wageningen buigt de leerstoelgroep Filosofie zich over dit onderwerp.

Beperken dierenleed

„Het eten van dierlijke producten en vooral vlees gaat altijd gepaard met dierenleed”, stelt Gremmen resoluut. „Je gaat dingen doen die ingaan tegen de belangen van het dier. Er zal altijd een moment zijn dat je het dier doodt voor vlees. Je ontkomt als mens niet aan dierenleed. Maar ergens is er een grens.” Het houden van landbouwhuisdieren betekent dus altijd dat er getornd wordt aan de welzijnsbehoefte van dieren. Bernice Bovenkerk, universitair docent in Wageningen voor de leerstoelgroep Filosofie, vindt dat we met die welzijnsbehoefte rekening moeten houde-

nomdat dieren een morele status hebben. In het artikel 'Dier-ethische vragen rond landbouwhuisdieren' schrijft Bovenkerk wat deze morele status betekent: „alle wezens die een morele status bezitten zijn leden van de morele gemeenschap, wat betekent dat we hun belangen moeten laten meewegen in onze morele verplichting”. Belangrijkste vraag is wat de morele status van het dier is en dat is weer afhankelijk van het dier zelf. Een koe of varken heeft volgens menigeen een hogere morele status, dan een vis of wellicht een muis. Maar binnen de wereld van de dier-ethiek doen tegenovergestelde meningen opgang; ook als het gaat om het recht op het doden van dieren. Vanuit het

Wordt in de huidige veehouderij voldoende rekening gehouden met de morele status van het dier? Het antwoord van Bovenkerk is een resoluut 'nee'. „In het huidige liberale landbouwsysteem met marktwerking is het onmogelijk voor veehouders om de morele status van dieren te ondersteunen. Het is een efficiency-slag. Een 'race to the bottom' waarbij landbouwproducten zo goedkoop mogelijk worden geproduceerd.”

De morele status is in de dier-ethiek een belangrijk basisprincipe en als die meetlat langs de veehouderij gelegd wordt, moet ook Gremmen erkennen dat de landbouw niet geheel voldoet aan wat een dier nodig heeft. „Het is bijvoorbeeld niet ethisch verantwoord

om koeien tienduizend liter melk te laten geven en dat geldt ook voor het steeds groter wordend aantal biggen per zeug. Hierin is men

te ver doorgeschoten; het hoge uitvalpercentage is eigenlijk gewoon boerendomheid. Daar reageren de dierwelzijnsorganisaties op. Dat roep je als sector dan zelf over je af. Maar als je naar de pluimveehouderij kijkt dan zie je dat ze daar al de nodige stappen hebben gemaakt. Er wordt geen 'plofkip' meer in Nederland verkocht. De Rondeelstal is een mooi voorbeeld van hoe je dierwelzijn en productie met elkaar kunt koppelen. Daar lopen ook veel kippen maar daar hebben ze met kennis die ze al hadden een nieuw staltype neergezet. Als je zo'n stal bezoekt denk je 'dat hebben ze goed voor elkaar'. Die kippen kunnen naar buiten, hebben vrijheid en ruimte genoeg en er zijn materialen die ze kunnen pikken. De kippen zijn bovendien geconditioneerd vanuit hun kip-zijn, want de eieren worden gewoon in het hok

Een varken of kip is geen mens, zo redeneren veel veehouders

christendom staat de mens boven het dier en mag het dier gebruikt worden voor het nut van de mens. Binnen het boeddhisme is het doden van elk dier, van koe tot insect, taboe.

Vijf vrijheden

Zonder dieper in te gaan op de morele status van elk dier, wordt algemeen wel geaccepteerd dat landbouwhuisdieren een zekere mate van morele status hebben en dat de mens de morele verplichting heeft rekening te houden met die morele status. Bovenkerk: „De dierenrechten zijn erkend in de wet: de bekende 'Vijf vrijheden' van het dier. Maar een dier heeft ook een intrinsieke waarde. Binnen de ethiek hebben dieren morele rechten.

Radartje in productieproces

De visie van Gremmen wordt echter niet breed gedeeld, ook niet binnen Wageningen zelf. Zo vindt Bernice Bovenkerk, universitair docent voor de leerstoelgroep Filosofie, dat er bezwaren kleven aan precision livestock farming. Bovenkerk: „Het maakt het mogelijk om dieren op nog grotere schaal en intensiever te houden. Het vervreemdt in mijn ogen de boer van zijn dieren en het instrumentaliseert de dieren. Het reduceert ze tot dingen, tot een radartje in een productieproces waar je aan de ene kant voer in gooit en aan de andere kant melk of eieren uit krijgt. Vanuit het dier gezien is dit wellicht beter dan de huidige omstandigheden, maar er zijn ook andere morele overwegingen dan dierenwelzijn op korte termijn. Stel nou dat je iets dergelijks met mensen gaat doen, dan hebben veel mensen daar toch moeite mee, verwacht ik. Waarom zou dat voor dieren anders zijn?”

Copyright foto

Copyright foto

Verbetering dierwelzijn

Techniek kan dierenleed voorkomen en de veehouderij perfectioneren, ook omdat veel dieren het eng vinden als mensen in de buurt komen. „Misschien is het wel goed dat robots en technologie het werk overnemen”, oppert Gremmen. Zolang de dieren maar een onderling contact hebben. In de veehouderij van de toekomst kan het dier-menscontact tot een minimum beperkt blijven. „De stress door allerlei handelingen en interventies wordt minder. Bij vleeskuikens zouden fokkerij, productie en slacht op één locatie kunnen. Dat betekent natuurlijk grootschaligheid, maar als dit het dierwelzijn verbetert; waarom niet? Natuurlijk is er ook de biologische weg, maar misschien is het dierwelzijn wel beter op de grootschalige bedrijven. Zeker bij dieren die niet van mensen houden, zoals varkens en koeien.” Maar eerst moet volgens de professor onderzocht worden wat het natuurlijk gedrag, of beter gezegd het diergedrag zonder mensen, is. Als dat in beeld is gebracht, kunnen er stal- en managementsystemen opgezet worden die dit gedrag zo goed mogelijk ondersteunen.

gelegd.” Ook ontwikkelingen wat betreft verdoven en doden van eendagskuikens en de automatische vangsystemen voorkomen dierenleed en stress bij kippen.

Collectieve verantwoordelijkheid

Gremmen beseft dat veehouders gedwongen worden het onderste uit de kan te halen. Hoewel elke veehouder zelf kan bepalen hoe hij met zijn dieren omgaat, zorgt de liberale marktwerking dat dit voor de veehouder bijzonder lastig wordt. De hele keten bestaat uit partijen die keuzes kunnen maken; van boer tot consument. Als iedereen bereid is om een paar centen meer te betalen per ei zal elke pluimveehouder een Rondeelstal bouwen. Dier-ethiek en het vervullen van de morele status van het dier is een collectieve verantwoordelijkheid volgens Gremmen. „Eigenlijk neemt bijna niemand

die verantwoordelijkheid. Niet de boer, niet de retailer, maar ook de overheid en consumentniet.” De Wageningse professor wijst daarbij niet direct naar de veehouderij: „De voorwaarde voor een betere invulling van de morele status in de veehouderij is dat alle veehouders financieel gezond zijn. De sector moet eerlijk behandeld worden.” Maar Gremmen denkt ook dat de boer zelfweert trots moet worden en vanuit zijn kracht moet werken. „De veehouder weet dat hij soms dingen doet die hij anders zou willen doen, maar hij wordt gedwongen. Sommige veehouders kiezen daarom om te veranderen of te stoppen. De veehouders die doorgaan zijn in mijn ogen geen criminelen of dierbeulen. Ze zijn in de loop der tijd wel een aantal professionele kwaliteiten kwijtgeraakt, waarbij ze vooral de samenwerking met elkaar uit het oog hebben verloren. Dat ze bijvoorbeeld met elkaar

afspreken hoe ze met de dieren omgaan en het moreel bepalen.”

Lange termijn visie

De dierhouderij heeft geen lange termijn visie die vertelt hoe veehouders met dieren moeten omgaan. Gremmen: „Je hebt een aantal speerpunten nodig en die overleg je met de partners van de Dierenbescherming. Tot op heden zijn het allemaal korte termijn afspraken, maar het gaat echt over die stip aan de horizon. Je hebt bijvoorbeeld precision livestock farming. Dan ga je alle technische middelen die er zijn, zoals computers en sensoren, aan elkaar koppelen. Dan kun je de dieren 24/7 monitoren en bij een alarm kun je naar de betreffende afdeling gaan om het probleem op te lossen. Denk maar aan de kuchtmonitor in de varkenshouderij. Voor de lange termijn kan men alles verder automatiseren en dat komt het dierwelzijn ten goede.” ■

Vermenselijking funest

Steeds vaker blijkt dat mensen de neiging hebben om dieren menselijke eigenschappen toe te dichten. De vermenselijking of humanisering van dieren komt ook steeds terug in de beelden die dierenwelzijnsorganisaties de maatschappij laten zien: de moeder in het kraamhok met baby's om haar heen. Maar komt die vermenselijking het dierwelzijn ten goede? „Het is funest voor de dieren zelf”, zegt Bart Gremmen, Wageningse professor Ethics in Life Sciences. „Omdat het om menselijke emoties en argumenten gaat waar dieren niets mee hebben of niets mee willen hebben. Het zijn geen mensen, maar koeien, varkens of kippen en willen ook zo behandeld worden. Een hond mag niet de baas spelen. Het is een roedeldier. Wil je een goede eigenaar voor de hond zijn, dan moet je in de roedel staan en het alpha-mannetje zijn. Anders verpest je de hond. De kip moet als kip behandeld worden. Uitgangspunt is dat je de diersoort waarmee je werkt in zijn waarde moet laten als diersoort. Je moet dan wel weten wat optimaal is voor de dieren. Daarvoor is onderzoek nodig. Maar tot nu toe zijn de veehouderijonderzoeken vooral gericht op wat wij nodig hebben.”

Techniek als oplossing

Het dierenleed moet zoveel mogelijk geminimaliseerd worden en in de toekomst kan techniek dierenleed voorkomen. Precision livestock farming kan een belangrijke bijdrage leveren aan dierwelzijn. Dat stelt Bart Gremmen, Wageningse professor Ethics in Life Sciences: „Daar moet je als veehouderijsector nu toekomstplannen voor ontwikkelen. De technologische weg zorgt ervoor dat we het individuele dier kunnen volgen en het zal niet meer creperen tot de volgende ochtend, omdat de boer vroegtijdig een alarm ontvangt. Voordat het dier symptomen heeft, kan hij straks al ingrijpen door het volgen van onder meer hartslag, hormonen, temperatuur en vocht. Met 24/7 monitoring verbeter je dus het dierwelzijn. Techniek is dan letterlijk dierwelzijn.”